

Nr 260.

Av herr **Karlsson** i Grängesberg m. fl., med förslag till lag om arbetarsemester.

Frågan om statligt reglerad arbetarsemester har tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. År 1917 beslutade riksdagen anhålla om utredning, »huruvida och på vad sätt en allmän arbetarsemester skall kunna genomföras i vårt land» samt »att Kungl. Maj:t för riksdagen ville framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Riksdagen uttalade i sin skrivelse bland annat följande: »Den nu föreliggande frågan om åtgärder för genomförande av en allmän arbetarsemester i vårt land synes riksdagen vara av stor betydelse. Det torde nämligen icke kunna bestridas, att det ofta enformiga och understundom jäktande arbete, som i synnerhet en del industriars arbetare hava att fullgöra, i längden verkar tröttande och nedsättande på arbetarens arbetslust och själsspänstighet. Den årligen återkommande ledighet med åtföljande vila eller någon tids ombyte av sysselsättning skulle otvivelaktigt utöva en särdeles välgörande inverkan i såväl fysiskt som psykiskt avseende.»

Den s. k. arbetstidskommittén, vilken tillsattes den 15 februari 1918, fick i uppdrag att verkställa den beslutade utredningen. Nämda kommitté överlämnade i mars 1920 sitt betänkande med förslag till lag om arbetarsemester.

I sin allmänna motivering anförde kommittén: »För personer, som länge och ihållande äro sysselsatta med samma arbete, gör sig, särskilt givetvis om arbetet är av mer enformig och tröttande beskaffenhet, småningom i regel gällande ett verkligt behov av någon tids ledighet. Den dagliga fritiden och söndagsledigheten kunna visserligen erbjuda tillfyllestgörande vila för övervinnande av den trötthet, som arbetet för varje dag medför, men det så att säga mer på djupet liggande behovet av vila och vederkväkelse tillfredsställes ej därigenom. Härför erfordras en något längre sammanhängande ledighet, ty endast en sådan bereder den träget arbetande möjlighet att till kropp och själ återhämta sig och förvärva nya krafter. För nu berörda ändamål äro visserligen även andra omständigheter, såsom omväxling, förströelse och gynnsamma hygieniska förhållanden, av betydelse, men utan tillräckligt lång ledighet kunna ej dessa omständigheter göra sig tillbörligt gällande.

En ledighet av här avsedda slag, som giver den av sitt arbete eljest bundne tillfälle att för någon tid känna sig som en fri människa och med möjlighet att använda sin tid efter egen önskan, innebär för flertalet arbetan-

de en förman av synnerligen högt värde. Bara medvetandet, att en dylik fritid är att påräkna, lär vara ägnat att i avsevärd mån lätta långa tiders vedermödor och uppehålla sinnets spänstighet. Från åtskilliga håll vitsordas även den gynnsamma inverkan ledighet, varom här är fråga, visat sig hava på arbetarnas arbetskraft och arbetshåg. Framhållas må slutligen också, att någon tids ledighet kan vara av behovet påkallad för tillgodoseende av allehanda enskilda intressen och angelägenheter.»

I fråga om de ekonomiska verkningarna, som genomförande av en åtta dygns sammanhängande semester kunde tänkas medföra, anförde kommittén, att då den ifrågasatta semestern väl skulle innebära en minskning av arbetstiden respektive produktionen med cirka 2 procent, komme den sålunda att medföra en produktionsfördyring av cirka 0.61 procent. Vid denna beräkning stödde sig kommittén på de beräkningar, som gjorts beträffande de ekonomiska verkningarna av lagstadgad förkortning av arbetstiden inom industrien.

Efter att ha anfört detta, yttrade kommittén: »Ehuru de ekonomiska verkningarna av ett allmänt genomförande av arbetssemester måste anses bliva kännbara, synes det dock kommittén föreligga så talande skäl för ifrågavarande reform, att kommittén anser sig böra förorda dess genomförande.»

Det av kommittén framlagda lagförslaget är, från arbetarsynpunkt sett, icke tillfredsställande. I likhet med arbetstidslagens bestämmelser äro sålunda en mängd undantag gjorda beträffande den föreslagna lagens tillämpningsområde. Vidare är alltför lång anställningstid föreslagen som villkor för rätten till semester o. s. v.

Men framför allt är lagförslaget otillfredsställande i fråga om semesterns längd. Kommittéförslaget innebär nämligen, att semestern skall omfattat endast åtta dygn. Kommittén anför dock att den anser en semesterlängd av åtta dygn vara ett minimum och yttrar vidare, »att åt semestern måste givas en ej allt för ringa varaktighet, om den skall kunna i någon avsevärd mån motsvara sitt ändamål».

I många fall reser ju arbetarna bort under semesterledigheten och en del dagar åtgå då för resorna. Semestern bör omfatta en *minimitid* av femton dagar, om densamma skall kunna bli till den nytta och vederkvickelse som en dylik ledighet är avsedd att vara. En del arbetargrupper ha också redan nu kämpat sig till en sådan semestertid, i vissa fall ännu längre.

Under en kapitalistisk regim måste arbetarklassen alltid genom utomparlamentariska påtryckningsmedel och öppen kamp tilltvinga sig förbättringar i arbetsvillkoren. Arbetsköparna genomföra aldrig godvilligt en sådan förbättring, hur berättigad densamma än må vara. Endast i den mån arbetarklassen med kraft utnyttjar sin kollektiva makt, kan arbetsköpardömet tvingas till eftergifter. Så är förhållandet, då det gäller förkortning av

arbetstiden. Och så är det även då det gäller arbetarnas berättigade krav på en nöjaktigt ordnad semester under arbetsåret.

Den rätt till semesterledighet, som arbetarna genom sina fackliga organisationer i viss utsträckning lyckats framtvunga, kan endast betraktas som ett första genombrott. Inom socialstyrelsen har nyligen utförts en undersökning rörande semesterbestämmelserna i de vid 1929 års början gällande kollektivavtalen. Enligt denna undersökning innehålla 2,617 av de vid denna tidpunkt gällande avtalen, berörande 398,866 arbetare eller 77,8 procent av samtliga berörda arbetare, sådana bestämmelser.

Semesterns längd är emellertid inom olika näringsgrenar synnerligen växlande. För icke mindre än 65 procent av samtliga semesterberättigade arbetare är semesterledigheten bestämd till kortare tid än en vecka, i allmänhet till endast fyra arbetsdagar, såsom i regel inom storindustrin. I en del fall uppgår dock semestern till två veckor och däröver. Sålunda åtnjuta telefonister en semester, som efter anställningstid och ålder växlar mellan 16 och 24 dagar. Vid de enskilda järnvägarna erhåller den ordinarie kontorspersonalen 20 à 30 dagars och den ordinarie linjepersonalen 15—20 dagars semester; den extra personalen har 6 à 15 dagar.

Det är högt på tiden, att arbetarklassens krav om en något så när nöjaktigt ordnad semester nu bringas till sin lösning. Om arbetarklassen på allvar sätter in sin organiserade kraft på att genomdriva en lösning av detta viktiga delkrav, så måste också riksdagen säkerligen kunna bringas till eftergift för kravet om semesterns stadfästande i lag. De bestämmelser, som böra i lag fastställas, få dock endast vara en *minimigräns* i fråga om semesterförmåner. Alltså måste lämnas fullt fritt för avtalslutande parter att träffa överenskommelse om bättre semestervillkor.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes,

att riksdagen måtte besluta antaga bifogade förslag till lag om arbetarsemester.

Stockholm den 21 januari 1930.

Verner Karlsson.

Oskar Öhman.

J. P. Dahlén.

Karl Kilbom.

Aug. Spångberg.

Edoff Andersson.

Vikt. Herou.

Nils Flyg.

Förslag

till

Lag om arbetarsemester.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, ävensom å husligt och annat dylikt arbete, vari arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantages dock

a) arbete, som utföres under förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som utföres av arbetsgivarens familj.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag ej räknas disponent eller annan befattningshavare i överordnad ställning.

3 §.

På begäran av domstol eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna som arbetare.

I annan fråga rörande lagens tillämpning har arbetsrådet att på begäran av domstol eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Utlåtande, varom här sagts, skall meddelas kostnadsfritt.

4 §.

Har arbetare varit anställd hos samma arbetsgivare eller företag från och med den 1 januari, åligger det arbetsgivaren att å tid mellan den 15 maj och den 16 därpå följande september bereda arbetaren sammanhängande ledighet (semester) under *minst* femton dygn.

Om tiden för semester, som beredes enligt denna paragraf, skall arbetsgivaren i god tid dessförinnan och senast en vecka före dess början meddela vederbörande arbetare underrättelse genom anslag på lämpligt ställe eller på annat för arbetarens underrättande ändamålsenligt sätt.

Arbetare, som uppsagt sin anställning, skall icke vara berättigad till semester.

5 §.

Arbetare, som erhåller semester och enligt 4 § är berättigad därtill, skall äga för semestern av sin arbetsgivare bekomma avlöning med ett belopp

motsvarande minst arbetarens arbetsförtjänst för två veckor, beräknat efter medelförtjänsten för den yrkesgrupp vederbörande arbetare tillhör.

6 §.

Upphör för arbetare, som är berättigad till semester, men icke under året kommit i åtnjutande därav, till följd av uppsägning från arbetsgivarens sida anställning å tid mellan den 15 maj och den 16 därpå följande september, vare arbetsgivaren pliktig att till arbetaren utgiva semesteravlöning, som om arbetaren vid tiden för anställningens upphörande erhållit semester. Arbetaren kan dock i intet fall ånyo under samma år förvärva rätt till semesteravlöning, varom stadgas i denna lag.

7 §.

Har arbetare, som utan avbrott varit anställd hos samma arbetsgivare eller företag från och den 16 september eller från senare dag nästföregående år, därunder på grund av annan omständighet än sjukdom, olycksfall eller militärtjänstgöring åtnjutit ledighet under sammanlagt mer än tjugufem söckendagar, skall arbetsgivaren ej vara pliktig att bereda arbetaren semester, men befrias arbetsgivaren icke härigenom från honom eljest åliggande skyldighet att till arbetaren utgiva semesteravlöning. Fortvarar arbetarens anställning den 15 nästpåföljande september och har han icke dessförinnan under året blivit berättigad utfå semesteravlöning, skall han äga att nämnda dag utbekomma sådan avlöning, som om han erhållit semester.

8 §.

Semester må, ifall avtal därom träffats, förläggas till annan tid, än som föreskrives i 4 §, ävensom uppdelas på skilda tidrymder.

9 §.

Skulle med hänsyn till natur- eller olyckshändelse eller annan liknande omständighet, som ej kunnat förutses, beredande av semester å tid, som genom underrättelse till arbetare eller avtal är bestämd, medföra synnerlig skada eller fara därför, må arbetsgivaren, i den mån så erfordras för undvikande härav, vidtaga ändring av tiden för semestern. Om sådan ändring åligger det arbetsgivaren att ofördröjligen underrätta vederbörande arbetare genom anslag å lämpligt ställe eller på annat för arbetarnas underrättande ändamålsenligt sätt.

10 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare, och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd.

2 mom. Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrivs på stadigvarande sätt, skall förevarande lag finnas anslagen på lämplig plats.

11 §.

Har arbetsgivare underlåtit att inom den tid för beredande av semester, som angives i 4 §, eller må hava avtalats enligt 8 §, fullgöra honom enligt denna lag åliggande skyldighet att bereda arbetare semester, vare pliktig att, närhelst arbetaren så påfordrar, bereda arbetaren sådan honom tillkommande ledighet eller del därav, som kan återstå, ävensom att till arbetaren utgiva föreskriven semesteravlönning.

12 §.

Visar arbetsgivare uppenbar försumlighet att fullgöra honom enligt denna lag åliggande skyldighet att bereda arbetare semester, straffas med böter från och med femhundra till och med femtusen kronor.

Har arbetsgivare utan att göra sig skyldig till förseelse, varom nyss är sagt, visat uppenbar försumlighet att fullgöra honom enligt denna lag åliggande skyldighet att underrätta arbetare om tiden för semester eller ändring därav eller har han icke iakttagit vad i 10 § 2 mom. föreskrives, vare straffet böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor.

13 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla hälften kronan och hälften den kommun, inom vilken förseelsen begåtts. Den andel av bötesbelopp, som tillfaller kommun, användes till kommunens hjälpverksamhet för fattiga arbetslösa och orkeslösa personer, samt, i den mån medlen ej härför tagas i anspråk, till folkbibliotek och inom kommunen av arbetarna upprättade studiecirklar.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

14 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller staten, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.